

12ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ
της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας

Ομιλία

Αυγή Σακετοπούλου

Η κρίση του κανονιστικού: trans, ψυχωτικά φαινόμενα και κάποιες συνεπαγωγές τους στην ψυχαναλυτική θεωρητική παραγωγή και την ψυχαναλυτική τεχνική

Αυτή η παρουσίαση βασίζεται σε διαφορετικές θεωρητικές ψυχαναλυτικές παραδόσεις όπως και σε έξω-αναλυτικές θεωρίες προκειμένου αφενός (α) να διευρύνει τους τρόπους με τους οποίους κατανοούμε την έννοια του φύλου [gender] τόσο στις κανονιστικές όσο και στις μη κανονιστικές του εκφάνσεις, και αφετέρου (β) να προτείνει συγκεκριμένες τεχνικές αναθεωρήσεις σχετικά με την ανάλυση transgender ασθενών. Αντλώντας από το μεταψυχολογικό σώμα των θεωριών του Freud, του Laplanche και της Aulagnier, από τις θεωρητικές παρεμβάσεις των σύγχρονων σχεσιακών ψυχαναλυτών όπως είναι ο Corbett, η Dimen και η Harris, όπως και από τις κριτικές συμβολές θεωρητικών του φεμινισμού και των queer θεωρητικών, όπως είναι η Butler, η Berlant και ο Edelman, υποστηρίζω ότι το φύλο είναι μια μεταφραστική δυνατότητα (Laplanche) η οποία είναι πάντοτε εκ των προτέρων περιορισμένη από τα πλαίσια των υπάρχοντων λογοθετικών δομών. Το φύλο αναζητά, και σε όλες τις μορφές του εν μέρει και πάντα αποτυγχάνει, να μορφοποιήσει τα πλεονάσματα του παιδικού σεξουαλικού.

Όλα τα φύλα, τόσο στο εύρος των ευχαριστήσεων τους όσο και στο βάθος των ταπεινώσεων τους, συνίστανται μέσα από τις αλληλοσυνεπαγωγές του ενδοψυχικού, του οικογενειακού και του κοινωνικού. Οι πρώιμες αντικειμενοτρόπες σχέσεις, δρώντας

εξ' ορισμού κάτω από την αιγίδα του κοινωνικού, λειτουργούν ως αγωγοί αυτού το οποίο είναι ευρέως ευανάγνωστο και αποδεκτό. Από μια ψυχαναλυτική οπτική, αυτό έχει σημαντικές συνεπαγωγές όσον αφορά στο τι θα καταστεί και στο τι δεν θα καταστεί δυνατό να αναπαρασταθεί ψυχικά, στο τι θα μπορέσει και στο τι δεν θα μπορέσει να αποκρυσταλλωθεί σε εμπειρίες που θα αποτελέσουν αντικείμενο σκέψης (ή που θα μπορέσουν να στερεοποιηθούν ως στοιχεία της ταυτότητας), όπως και στο τι θα τεθεί υπό κράτηση στις εσοχές του μη αναπαραστημένου ασυνειδήτου. Αυτές οι διαδικασίες είναι σημαντικές τόσο σε σχέση με την δόμηση του ψυχισμού γενικότερα και σε σχέση με την διαμόρφωση του φύλου πιο συγκεκριμένα.

Εξ αιτίας του ότι η ψυχική εργασία η οποία απαιτείται ώστε το φύλο να εμφανιστεί και να βιωθεί ως συνεχές και συνεκτικό δεν είναι ισότιμη για όλες τις ταυτότητες φύλου, τα φύλα εκείνα τα οποία δεν είναι κοινωνικά διανοήσιμα και των οποίων η νομιμότητα βρίσκεται υπό επερώτηση από τα πρωτογενή αντικείμενα του υποκειμένου, θα απαιτήσουν από το υποκείμενο ένα διαφορετικό είδος ψυχικής εργασίας προκειμένου να παραχθεί η αυταπάτη της συνοχής και της σταθερότητας, μια αυταπάτη η οποία παραχωρείται και την οποία απολαμβάνουν ευκολότερα τα κανονιστικά φύλα. Έτσι, δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι τα φύλα που δεν οργανώνονται γύρω από ευανάγνωστες κοινωνικές μορφές θα δημιουργήσουν διαφορετικού τύπου εντάσεις στα άτομα τα οποία τα ενοικούν. Αυτός ο αστερισμός συνθηκών θα απαιτήσει τόσο μια διαφορετική ομάδα κατηγοροποιήσεων σε σχέση με την θεωρητική ψυχαναλυτική επεξεργασία των άτυπων φύλων όσο και τροποποιήσεις της κλινικής μας τεχνικής.

Λεπτομερές κλινικό υλικό από την ψυχαναλυτική θεραπεία μιας trans γυναίκας η οποία βρισκόταν σε μια ενεργό ψύχωση και η οποία είχε βαρύ ψυχιατρικό ιστορικό, θα βοηθήσει στην επεξήγηση αυτών των σημείων. Η αναλυτική εργασία συνηγορεί για το ότι θα πρέπει να αντιστρέψουμε το αιτιακό βέλος το οποίο έχει προταθεί από ψυχαναλυτικές θεωρίες οι οποίες ταυτίζουν τα άτυπα φύλα με την ψύχωση. Το θεωρητικό αξίωμα ότι τα trans άτομα έχουν έναν ψυχισμό ο οποίος έχει συγκροτηθεί από ψυχωτικές διαδικασίες οι οποίες δεν έχουν μπορέσει να αναγνωρίσουν ή να

σεβαστούν την διαφορά των φύλων ίσως θα πρέπει να αντικατασταθεί από μια πιο βαθιά κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η σημαντική και άνιση ψυχική εργασία η οποία απαιτείται από τα trans άτομα μπορεί να προδιαθέτει κάποια από αυτά στην επιστράτευση πρώιμων ψυχικών διαδικασιών. Η διαγραφή της μη κανονιστικών στοιχείων του φύλου κατά την πρώιμη παιδική ηλικία από τα πρωτογενή αντικείμενα του υποκειμένου, συνδυασμένη με την ανεπαρκή φροντίδα και την ανεπαρκή απασχόληση με την σύγκρουση και τον πόνο που δημιουργούνται όταν αυτά τα φύλα δεν αναγνωρίζονται και δεν ψυχοποιούνται, μπορεί να συνεργήσουν στην δημιουργία των ψυχικών προϋποθέσεων για την σταθεροποίηση πρώιμων διαδικασιών. Με την σειρά της, αυτή η σταθεροποίηση μπορεί να οδηγήσει στην εμφάνιση πληθίστιων ψυχωτικών φαινομένων. Με τόσο περίπλοκους ασθενείς μπορεί να μπει κανείς στον πειρασμό να δει την ατυπία του γένους ως ένα χαρακτηριστικό της ψυχοπαθολογίας του ασθενούς. Υποστηρίζω εν τούτοις ότι η ψυχοπαθολογία μπορεί να έπεται και όχι να προηγείται της εμπειρίας κάποιων trans ατόμων. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο επιστρατεύονται ψυχωτικές λειτουργίες προκειμένου να διαχειριστεί το υποκείμενο το εκτεταμένο τραύμα φύλου βοηθάει στην θεραπευτική αντιμετώπιση αυτών των λειτουργιών και στην αποφυγή των σύμφωνων αντιμεταβιβαστικών ταυτίσεων (Racker). Θα βοηθήσει επίσης στον περαιτέρω εξοπλισμό των αναλυτών, προκειμένου να εργαστούν παραγωγικά με την πλειονότητα των αναλυόμενων trans, οι οποίοι δεν εμφανίζουν αυτό το ασύνηθες επίπεδο ψυχοπαθολογίας.